

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ.

Цијена:

За Црну Гору на годину 8 круна, на по године 4 круне.
 За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на год. 12 круна, на по год. 6 круна.
 За све остале земље годишње 20 франака у злату, на по године 10 франака у злату.
 Претплата се прима само у годишњим и полугодишњим роковима.
 Поједини број 20 хел.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата се шаље поштомском упутицом или групом само и непосредно администрацији „Гласа Црногорца“ на Цетиње. Донеси се шаљу Уређивачству. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се: за сваку ријеч или за број од пет цифара по 4 хелера за први пут, а за сваки даљи пут по 2 хелера.

ДВОРСКЕ И ДИПЛОМАТСКЕ ВЈЕСТИ.

— Са пута Њ. Кр. В. Господара добили смо од бечког Кореспонденц-Биро-а ове телеграме:

Беч, 23 маја. — Њаз Никола стигао је овамо с пратњом јуче по подне око 6 сати.

Беч, 24 маја. — Јуче по подне учинио је Њаз Никола посјету египатском кедиву Абас Хилми-паша и задржао се код њега један сат, а за тим је посетио министра Голуховског и остао с њим пола сата.

Беч, 24 маја. — Данас у 1¹/₂ сат по подне примио је Цар Франц Јосиф Њаза Николу у нарочитој аудијенцији, која је трајала четврт сата. При доласку и поласку искане су Њ. Кр. Височанству војничке почасте.

Беч, 25 маја. — Цар је јуче по подне посетио Њаза Николу у његовом стану и задржао се код њега 20 минута. У вече био је у Шенбрунском Двору свечани објед код Цара, коме су присуствовали Њаз Никола, кедив Абас Хилми-паша, аустро-угарски заједнички министри и други великодостојници.

Беч, 27 маја. — Њаз Никола примио је јуче посланика Италије на бечком Двору, дуку од Аварна.

Данас у 8 сати и 35 минута вјутра полази Њаз преко Трста на Цетиње.

ЦЕТИЊЕ, 27. маја.

Послије поморске битке код Пушине.

Дивовска борба, која се ево већ седамнаести мјесец води на Далеком Истоку, карактеристична је је тијем фактом, што нијесу двије ратујуће стране баш саме заинтересоване развојем те крваве драме. Може се слободно рећи, без бојазни да ће се погрјешити, да је цио свијет окренуо и очи и сву пажњу к бојноме пољу, све државе мисле и премисљају, какве штете или користи могу за њих произаћи од побједи или пораза једне или друге ратујуће стране. Али нема сумње, да је са највише граничавости, са највише забље и страховања пратио и прати тај рат словенски свијет, а нарочито она, који су били свјесни читаве ситуације и свију тешкоћа, које су се Русији на путу пријечиле и које је она морала да савлађује. Против Русије није ратовао само Јапан, — против ње су отворено ратовале још царевине Кореја и Китај, — прва са становништвом око 18 милијона, а друга са становништвом од преко 400 милијона; за леђима пак Јапану стојале су и стоје Инглеска и Америка с огромним богатством и огромним ратним материјалом најновијег проваласка. Све је то стојало Јапану на расположење, док су се Русији учиниле све тешкоће, које су се само учинити могле, под копреном, бајаги, неке неутралности и чувања међународних закона. Па и друге државе мање више нијесу тајале своје непријатељско расположење према Русији и симпатије према Јапану. Према томе излази, да је Русија морала ратовати скоро против цијелога сви-

јета, не рачунајући ув то, да је руски војник морао да пријеђе 10.000 километара, док стигне на бојиште и да осим тога савлађује друге природне неводе и тешкоће, о којима ми овамо тешко правилног појма имамо.

Али смијемо тврдити, да ни онај који је све то јасно схваћао, ни онај који потпуно зна све тешкоће колонијалног рата, у чему нам је јасан примјер инглеско-бурски рат, — једном ријечи, ни највећи песимиста није ни издалека могао слутити, да ће се у овоме рату збити све ово, што се је збило.

Па што је узрок овим неуспјесима?

Бива, да су официри једне војске такви, да погубе не само војску, него и част читавог народа. Француски маршал Бел Иср рекао је још у половини XVIII. вијека за француске официре ово: „Официри су такви, да вам не смијем ни говорити појединости о њима, — они су стид француског народа“. Бива, да старјешине од десетара до генерала и адмирала, не знаду своје дужности, нити се у одсудном тренутку знаду наћи, но врло и храброг војника просто на касацицу воде. Но да ли се све ово за руске старјешине може рећи и је ли баш у томе узрок неуспјеху? Није ли можда узрок томе несретно уверење, да је један *рођи* да заповиједа, а други — да слуша и гине? Јесу ли томе криви фиворити и сталеске разлике, свађе међу старјешинама или издајство? Најпослије, је ли узрок томе у сукобу између старе Русије и нове, која на пије за препорођењем и која ће, препорођена, громовито да узвикне: „Умиремо и гинемо за своја *црла*, која уживамо у нашој благословеној и сретној „матушка“ Русији?!

Макар се у чему крио узрок свега овога, једно је истина, — да није томе крив пун јунаштва и пожртвовања руски војник, који је до сад на хиљадама бојних пољана крвљу својом засвједочио љубав своју према отаџбини. И Јалу, и Вафангу и Љојанг, и Портартур, и Мујден, и Пушима — све је то плата за некакве грехове, који се много дубље крију. Али је Русија и теже дане преживјела — монголски јарам, смутно вријеме и велика навала „дванадесети језиков“, — све је то било још теже за Русију, па је опет њена животна снага била толико јака, да је све те тешкоће савладала.

Ми тврдо вјерујемо, да ће и из ове до сад проливане племените руске крви извићи цвијеће не само за далека, него и за ближа и најближа поклъња. и да ће Русија из овога рата извијети једну велику тековину, т. ј. да ће из њега изаћи препорођена и обновљена Русија, у којој ће се мјесто сујете истаћи валачина праве и чисте словенске душе; мјесто љубави према новцу — љубав према слави отаџбине; мјесто себичности великаша, који „пахнут“ туђанштинском, — права величина „настојашчак“ руских људи. Истаћи ће се народ великодушни, силни и сретни са свима својственим му и слободно развијеним способностима и врлинама. Једном ријечи, Русија ће забластати славом међу другим народима и постати — ва њих углед, за угњетаче страх, а за угњетене и потиштене — права

ословац и утјеха. Нарочито ће ово бити за силно Словенско племе, које ће се равноправно окупати око ње и вевати се с њом нераскидним везама крви, те створити једну цјелину, којој нико веће моћи одолети, јер је већ крајње вријеме да се дође до уверења, да је греота отимати хлеб од своје дјеце, која су га тешко зарадила, па тај хлеб бацати... туђину. — Такви се грјехови морају испаштати.

ЊЕМАЧКА ПРЕМА РУСИЈИ И ЈАПАНУ.

Није ништа чудновато за данашње вријеме, што се опажа, да у њемачкој политици почиње иза битке код Пушине да провијава неки друкчији дах према Јапану, него што је до тада провијавао, јер се и у политици често догађа по овој народној: „неста блага, — неста пријатељства“.

Данашњи њемачки цар први је обратио пажњу свијета на „жуту опасност“ и тијем напоменуо, да треба бити на опрезу. Но да ли је он остао дошљедан својој политици у томе важном питању? Да ли је он остао дошљедан макар овој политици, које се држало 1895. године?

У почетку данашњег руско-јапанског рата цар Вилхелм био је без сумње на страни Русије. Он је држао да ће Русија побједити Јапан, те да ће тако и жута опасност бити отклоњена. Но до сад се није догодило тако, како је цар Вилхелм очекивао, те је занимљиво обазрети се на ону улогу, коју је Њемачка у овоме рату до сада играла.

Њемачка се држала тако-зване доброжелете неутралности, која се на пракцици сводила к чисто негативним поступцима, т. ј., Њемачка се није користила ратом, да нападне на западне руске границе. Али врло је лако могуће, да је баш тијем Њемачка проузроковала погубију руске балтичке флоте, која је могла оставити јевропске воде само за то, што се Русија није бојала напада од стране Њемачке. О каквој пак директној помоћи од стране Њемачке није могло бити ни говора.

Сад пак, кад се Русија, ушљед губитка флоте налази у тешком положају, у њемачкој политици произашла је изненадно нека промјена, која се промјена најмање могла очекивати бар од онога, који том политиком рукује. Цар Вилхелм истиче се као противник међународног конгреса, који би ликвидирао данашњи рат и стоји уз мишљење, да се Русија и Јапан непосредно споразумију, како знаду. Али вапшто он то чини? — Он се не брине о судбини Јевропе, као што би требало да буде, него га мучи судбина — Китаја! Та је брига о Китају у данашње вријеме, особито кад се зна, да је Китај у овоме рату играо врло подозриву улогу, — веома чудновата и поразвајућа. Да је Русија морала ратовати са самим Јапаном, нема сумње, да би и резултати рата били сасвим друкчији, али је она морала да ратује и против Јапана и против Китаја, који је био и јест тајни савезник Јапана.

По свој прилици руски дипломати помишљали су, да ће Китај једва чекати, да се одврати Јапану за 1894 годину, али је то била велика погрјеш-

ка Истина, Китај је имао своје рачуне с Јапаном, али поред свега тога, он је морао претпоставити тајни савез са жутом државом, ма каквом споразуму са Русијом, као представником бијеле расе. Русија је, дакле, ратовала и с Китајом, и Китајци су на сваком кораку продавали и надали руску војску Јапанцима, а при таквим условима тешко је побједу задобити.

Поред свега тога, Русија је и овога пута, као увијек, послужила Јевропи као бедем против жуте опасности, те тијем заслужила бар симпатије свега образованог свијета. Али мјесто тога она чује, како се данас води брига о судбини Китаја, па и о пројекту њемачко-јапанског савеза.

Што овиме спремају јевропске државе, то ће показати догађаји, који ће се без сумње у недалекој будућности одиграти на Далеком Истоку, ако се само овај рат сврши овако, како се до данас равнијао.

ФРАНЦУСКА И ЈУЖНО СЛОВЕНСТВО

У петроградској дворници „Славјанске Весјеле“ пред великим бројем изабране словенске публике држао је прије неколико дана чувени француски академичар и славица Анатол Лоруа Водје предавање, у коме је напрато пријатељско односе Француске према Јужним Словенима. „С. Пет. Вједомости“ доноси то предавање у изводу, а како је вриједно чути, што овај научник јевропског гласа мисли о нама Јужним Словенима, то преносимо тај чланак у цјелини.

„Мени је стидно признати — рече француски академичар — да сам ја први пут сада у нашој прекрасној пријестоници, и ако ми је већ одавна намјера била, да је посетим. Једно ми је само на утјеху, што, да сам посетио Вашу пријестоницу прије 20 година, ја је не бих нашао тако лијепу као данас. Ваша пријестоница својим широким улицама и својим просторством опомиње на какав амерички град. Окружена вијенцем бјелосјежних брегова она производи чаробан утисак. — Ја се не могу садржити с онима, који тврде, да Близи Исток опомиње на Азију. Из снега што сам ја видио нашао сам, да је Близи Исток више продужење Јевропе, али не оне старе Јевропе, већ друге нове и ја бих желио, да бисте ви с успјехом продужили оно, што је отпочело старом Јевропом.“

Француска је увијек имала својих интереса на Ближем Истоку, и њени је утицај свагда био силан међу народима, која настају прекарни бакаански полуострв. Више свега распрострањен је утицај Француске међу Словенима, који настају обале Јадранског Мора. Тај је утицај остао још од времена освајања тих провинција по Наполеону и ако су касније оне пријешле к Аустрији. Како Вам је познато, велика је француска револуција дигла начела, која су препородила Јевропу. Начела слободе, једнакости и братства одјекнула су кроз читав свијет и призвада су у живот многе народе, о чијем опстанку готово нико није ништа знао, до тога времена. Ти су принципи родили други принцип, који је у тегају цијелога 19. вијека играо одлучну улогу у француској политици, а то је принцип национализма. Принципе слободе, једнакости и братства примијенили су на индивидуе, а принцип национализма на народе. Сваки поједини народ има право да се развија самостално, како у умном, тако и у политичком и у привредном погледу. Има људи који теже да замијене принцип национализма с идејама социјализма и интернационализма. Но, то је заблуда, погрјешка: ниједан народ не смије жртвовати свога националног генија, јер такав народ тијем самијем уништио би своју самосвојност. Народ није стадо овнова, да би га поједине личности могле водити куда хоће. Напротив, сваки народ има своје тежње, око којих се труди и ради да их достигне.

Тако схваћен национализам ни у колико не противрјечи идејама социјализма или интернационализма.

Француска је свагда помагала народима у њиховој тежњи да изграде самосталан национални живот. Савезне Државе, Белгија, Италија, Грчка својим ослобођењем обавезане су знатној помоћи Француске. Чак је Румунија постигла своје уједињење помоћу Француске.

Прије пола вијека Јужни Словени нијесу били познати западној Јевропи. У то су вријеме све симпатије биле на страни Грчке, која се користила својом славношћу. И ја сам био између оних, који је љубио и знао само Грке; у осталом ја ни данас нијесам измјенио својег односа, држећи се француске пословице: *on revient toujours à ses anciens amours*. (Човјек се враћа свагда старој љубави). По године 1867. за вријеме путовања свога из Италије у Грчку ја се сретох с једним човјеком, који је гонорио словенски и који ми је рекао, да није рђаво помагати Грке (у то вријеме био је устанак на острву Криту), али да не треба заборавити да на Балканском Острву живе још други народи словенски, који су више несрећни него ли Грци. Тај је сусрет извео на мене силан утисак и ја сам се почео интересовати за те словенске народе.

Из Грчке одох у Цариград и тамо дознадох да постоји народ, који се зове бугарским и који, незадовољан грчким свештенством, тежи да оснује себи независну црквену управу (у то је вријеме грчко-бугарско црквено питање било у свом почетку). Враћајући се у Париз, ја сам прошао кроз Варну и Рунчук и на путу сам се распитивао о народу, који живи у том крају.

Мени су рекли, да овдје живи ратарско и пастирско племе, названо бугарско, које ће можда, савршено ишчезнути под турским јарком. Све ме то побудило, да се по повратку у Париз, обавиљем позабавим изучавањем балканских народа и то тако, да сам, када је 1876. плануо босанско-херцеговачки и бугарски устанак, слиједећи примјеру племенитог Гладстона, написао у „*Revue des deux Mondes*“ према балканским народима симпатичан чланак, а редакција је сматрала за потребно да стави напомену, да у чланку исказано мишљење, припада лично писцу. Од тог се времена јавно мишљење Француске силно измјенило у односу према балканским народима. Сан-Стефански је уговор дочекан био с осјећајем задовољства од свакога, ко се интересовао за будућност балканских народа. И ако је Берлински уговор много од тога подејкао, ми смо се ипак надали, да ће Берлинским уговором предвиђени положаји моћи умирити Балканско Полуострво. На жалост, многа одређења уговора нијесу наша примјена, због разногласности међу државама, које су потписале уговор, и због раздора међу балканским државама. Француска је свагда тежила чувању мира на Балканском полуострву, желећи примјену берлинског уговора, — нарочито одређења, која се тичу Јерменске и Македоније. У поводу тога Француска је ријешила склопити савез с Русијом, чији су интереси такође огромни и чак супротни интересима Француске. Вама је, најзад, познато, да су На-

полеон I. и Александар I. хтјели подијелити народе Балканског Полуострва, и ви сте у итингу срећни, што се та подјела није догодила: можда бисте ви заузели данас већи културни положај, али бисте за то изгубили своју националност. Французи су се надали, да ће француско-руски савез моћи умирити Балканско Полуострво, и то је било вјеројатно, да се руска дипломатија није скренула с Ближег Истока. Какав год био исход садашњег рата, ја сам увјерен, да ће Русија изићи из њега препорођена и више блиска Јевропи; тада ће Ближи Исток опет постати најглавнијом бригом руске политике.

Други је разлог, који је ометао примјену одредаба Берлинског уговора односно Јерменске и Македоније: неујугласје међу балканским народима. Интереси су тихих народа противни, и сваки од њих тежи само да постигне своје дјелимичне користи. Али већа опасност прјети мајој држави, када она сама за се тежи да постигне оно, што жели. Потребно је, да сви раздори и све разногласности ишчезну између тихих народа, ако неће да их подјарме њихови силни сусједи.

Империјалистичка политика, која данас господује на земаљском шару, приступила је само силним и јаким државама. Када малене балканске државе схвате једна другу и добро се повнаду међусобно, ишчезнуће и разногласности. Сада, пролазећи словенске земље, ја сам се увјерио, да су симпатије Хрвати и Срба према вама много силније, него што сам предпостављао. С временом ће те симпатије ојачати, и тада ће лако бити постигнути сагласност међу вама. Вап коначни циљ мора бити балканска федерација не само између Словена, него и с Румунима па и с Грцима, јер само тако могу слаби југо-словенски народи обезбједити своју егзистенцију.

Немогуће је то постигнути у најближој будућности: то ће бити истом кроз 2—3 покољења. Но већ сада ви сте дужни настојати и радити у томе правцу. Ја знам да постоје велике препреке да се постигне тај споразум, и да је препрека — македонско питање. Све балканске државе претендују на ту несрећну земљу, али вам она може бити и основицом за споразум. Автономна Македонија под покровитељством великих држава — једнако би могла да одстрани те препреке. Када се ријешити то питање, федерација ће се балканских држава лако остварити. У политици треба настојати да се постигне не оно, што ми желимо, него оно, што је могуће постићи у давом моменту; само у таквом случају политика даје корисне резултате“...

РАТНЕ ВИЈЕСТИ.

Руски извјештај о поморској бици.

Руска телеграфска агенција јавља ово: Командант „Изумруд“, барон Ферзен, пошто је стигао у Владивосток, јавља, да се ескадра адмирала Рожественског, у којој су биле оклопаче: „Књаз Суваров“, Александар III, „Бородино“, „Орел“, „Олабља“, „Сисој Велики“, „Наварин“, „Николај I“, „Адмирал Апраксин“, „Адмирал Сељавин“, „Адмирал Ушаков“, крстарице:

„Олег“, „Адмирал Нахимов“, „Аврора“, „Владимир Мономах“, „Дмитриј Донској“, „Алма“, „Урал“, „Светлана“, „Жемчуг“, „Изумруд“, торпедјаче: „Бодри“, „Даљни“, „Брасти“, „Брави“, „Блестјачи“, „Везу пречни“, „Бистри“, „Бједови“, „Грозни“, „Громка“, транспортни бродови: „Камчатка“, „Анадир“, „Иртиш“, „Кореја“, рморкери: „Рус“, „Твер“, и бродови: „Орел“ и „Кострома“, приближила у суботу 14. о. м. острву Цушима, гдје је у 1 сат и двадесет минута сусрела пријелу јапанску флоту. Одмах с почетка су Јапанци концентрисали пажњу на „Књаз Суваров“ и „Ослабљу“. Још прије ноћи били су потопљени бродови: „Ослабља“, „Александар III“, и „Бородино“, а „Књаз Суваров“, „Камчатка“ и „Урал“ јако оштећени и изгубљени из вида. Кад се сиркло, предузео је команду адмирал Небогатов. Оклопјаче „Николај I“, „Орел“, „Сељавин“, „Апраксин“, „Ушаков“, „Сисој Велики“, и крстарице „Наварин“, „Нахимов“, и „Изумруд“ биле су одвојене од остале ескадре и на њих су неколика пута нападале јапанске торпедјаче. У зору је Ферзен опазио одјељење руске флоте, у ком су били „Николај I“, „Орел“, „Апраксин“, и „Сељавин“, а кад је изашло сунце 15. о. м. опази јапанску флоту. Адмирал Небогатов поче брже пловити, „Сељавин“ и „Апраксин“ тад заостану. Око десет сати се појави јапанска флота с три стране; како су ме јапанске крстарице одвојиле од ескадре, ријешим се да продрем у Владивосток, узбрам ход крстарице и унутим се према Владимировом заливу, гдје стигнем ноћу између 16 и 17. о. м. „Изумруд“ у мраку насједне на стијену, а како је на њему било само 10 тона угља и како је било немогуће да се ослободи, то сам наредио да се посада искрпа на обалу, а крстарицу сам бадио у ваздух. — Шест морнара је рањено.

Гласови о миру

У прошли петак је руски посланик у Вашингтону, гроф Касини имао саставак и разговор са предједником америчких Савезних Држава Рузвелтом. Како лондонском „Морнингпосту“ јављају, Рузвелт је од срца изјавио жељу, да ће Русији указати као пријатељ службу чим она ухвати да склопи мир, како то жели цивилизовани свијет и како то траже разлози хуманитета. Предједник је ставио своје услуге Русији на располагање и као посредник и као преговаралац између обију ратних страна. Посланик је руски, како се јавља с друге стране, одговорио, да он нема помоћи за какву акцију у том правцу, али да може изнијети свој лични надзор, да је Русија у оно доба одлучила даље ратовати, јер јој не изгледа данашње вријеме годно за преговоре о миру. „Русија до сада није изгубила ни стопе своје земље, и сада још није просто присиљена да моли за мир...“ биле су ријечи Касинијеве. Подједно је Рузвелт наредио америчком посланику у Петрограду да саопшти Цару његове погледе о положају Јапана према питању мира и да му уједно изјави, да је Рузвелт спреман ступити међу оба непријатеља као посредник и преговаралац.

Добро је познато, какав је утисак могао изазвати у Русији овај менгорски и срдачни тон предлога Рузвелтова. Било је времена кад је Америка Унија била добар пријатељ Русије и у ријечи и на дјелу,

нарочито за предједништва Улиса Гранта, Гарфила све до Мак Кинлеја. Али данас? Поред Инглеза, Американци су највише помагали у овом рату Јапанцима и морално и материјално. Сваки пораз руски, свака победа јапанска изазивала је радостан одјек у федерацији сјeverо-америчкој као и у инглеској.

И наједном, племенити предједник амерички Рузвелт удара у жупу „срдачног пријатеља“ према Русији! Додуше, са стране, званичне Русије поручу се сви гласови, који говоре о спремности Русије, да склопи мир, али нема сумње, да би спремност велесила, да у корист Русије посредују, могла имати за послједицу бар почетак преговора о миру. Предлог заступника Д. Естурнела у француској комори свједочи, да у Француској има много гласова, који би жељели, да Русија часним миром приштеди даље проливање крви на Далеком Истоку. Орган министарства спољних послова „*Le Temps*“ већ је више пута дигао свој глас за мир, а послједи несреће рускога бродовља код Цушима тај лист отворено препоручује мир, добро нагласујући, да су прилике у којима га Русија склапа и услови, који би се у тежају преговора установили, много лакши него што је био за Француску мир с Прусијом.

Али нијесу за сада услови мира, који нас занимају при овим гласовима. Важније је посматрати чудновату чињеницу, да се баш Америка, која се цијелим својим ступком за вријеме рата стављала на страну Јапана, заузимље за склапање мира. Није први пут, што се Рузвелт нуди као посредник, овог пута још много одлучније, него икад прије. Зашто? Одговор је лак и констатовала га је озбиљнија штампа, добивши ва њ потврду и од стране добро упућене дипломатије. Америка се прва почиње бојати Јапана — за то хоће да се склопи мир у посредовање велесила Док је Јапан од стране Инглеске и Америке био држан за патуљка, који ће мало само зановетати Русији и ослабити је на Далеком Истоку, није Рузвелту падало на ум, да ради за мир. Но данас ствари стоје сасвим другачије и катастрофа у корејском мореузу промијенила је сасвим одношј снаге не само између Јапана и Русије, него и између Јапана и осталијех велесила. Инглески стручњаци упоређују своје бродовље с јапанским, Америка рачуна на то, да је слабија. Јапан, као чувар интегритета Кинтаја, сметаће и Инглеској, а у Тихом Океану, гдје је Америка одавна прекорачила границе Монрое доктрине и ступила као освајачка држава, има Јапан велику интересну сферу, која ће раније или доцније довести до сукоба можда и с Америком и са самим данашњим савезником Инглеском.

Цијесу дикале осјећаји хуманитета, што нукају Америку на посредовање мира, већ чување сопствене коже. Јапан, који је добро ослабио руску снагу, данас је ојачао сувише, па је доста јак, да и без симпатија својих савезника и пријатеља иде напријед. А то је оно, што Америка хоће да сирјечи. За то ће сви ови гласови о миру, макар се из дипломатских преговора и не наредило ништа, ипак дати занимљиву слику: Америка већ сили на конгрес велесила за мир, а можда ће доцније доћи до јаснијег исказивања страха Америкаца за њихову трговину у Пацифику. Русији се нуди посредник за то,

ЛИСТАК.

НЕРВНОСТ И УМНИ РАД.

— Др. Ј. Кујачић. —

(Наставак)

Таки су случајеви острих нервних болести, проузрокованих наглом простудом, свакако доста ријетки кад се испореди с онима, у којима се нервне болести јављају побочним резултатом разних нутритивних болести, особито у органима за крвоток или у бубрежима, — болести које већином бивају непосредним резултатом простуде. Сличне посљедице нагле простуде, као запаљење плућа, реуматизам и др. свакоме су мање више доста добро познате, ма да се опасност с те стране у опће веома јако потцењује. Зато би био мишљења, да баш на те замаскиране случајеве треба обраћати особиту пажњу, јер су они у већини случајева према својој опасности од веома великог, управо неопцењивог значаја.

Таких замаскираних а опасних посљедица у опће се веома много спомиње (Воткин, Захарин, Кожевников, Ајгорски, Дифлабиа Бушар, Лајден, Блек, Пру и др.). Између осталог Блек наводи један веома zgodан примјер. Дође к њему на лијечење један болесник, кога су држали, да болује од кроничне болести у мозгу. Мислило се за ту његову болест, да је поникла за вријеме његове војничке службе у некој инглеској побуни у једној од незиних насеобина. У брао се дознало, да та несносна његова бологлава зависи од бубрежне, тако зване Брајтове болести, која је са своје стране проузрокована утицајем нагле простуде за вријеме речено службе. Доста би било само тог једног примјера,

па да се јасно види, колико могу опасним бити атмосферне промјене, само ако се човјек није на њих навикао.

Физички напор и умор много чешће бивају узрок нервнога растројства међу сељацима и у опће међу нижим радничким стадежом него ли у вишим круговима интелегенције. Свакако то се не може рећи у погледу тако званог острог физичког умора и острих нервних нереда. Наш чобанин, алпјиски путовођа или н.п. мрнар, који су још из дјетињства навикнути на све разне температуре с њиховим наглим промјенама, на влагу, прекомјерни напор и др., далеко се разликују по издржљивости и својој органској отпорној снази, од оних лица, који нијесу на то навикли и који они често проводе кроз планинске висове и гудуре, или их превозе преко морских пучина. Човјеку, који се сувише чува од неблагоприятних атмосферних утицаја, то није на њих навикао, они му могу у zgodном случају јако нашкодити у току веома краткога времена, н. пр. не више него у току само једнога сата али чак још мање.

Да би се избјегли такви случајеви, хигијена препоручује тако звано каљење тијела, т. ј. навикавање на све незгоде, које би особито изненада могле нашкодити. За то су потребна звјезна правила.

Кад год човјек, који је навикао на неки врлошки живот хоће да кали своје тијело и да се тиме навикава на све разне животне незгоде, то вагда треба да има на уму, да му с почетка може шкодити утицај од и веома незнатне простуде а већ особито од прекомјерног рада и напора. Каљење и вјежбање тијела може користити само онда, кад се оно умјерено примјењује и врши, иначе у извјесним приликама оно може бити насупрот веома опасним. Међу-

тим, ако се оно врши цјелисноко у десним начином, то оно обнавља живот и тјелесну снагу и као тако помлађује дотично лице. Узме ли се с друге стране, то неумјерено каљење може проузроковати пријевремену смрт, само ако се било незнањем или немаром почне пренебрегавати захтјев здравог разума.

У овим приликама ко хоће да се кали, па било то којим му драго начином, никад не треба, боље рећи, не смије да прелази границе умјерености, јер треба добро да зна, да свако прекомјерно нервно напрегнуће може за собом да доведе извјесну количину и степен нервнога растројства.

Према свим испитивањима, која су досад у томе правцу чињена, свакако се може рећи, да непријатни утицај атмосферних измјена и прекомјерног мишићног напора аузума тек друго мјесто по важности као узрок мождаке капље, грчева и других сличних нервних болести. Прво мјесто у томе наука је одредила неуздуржљивости у најширем смислу те ријечи, и ја сам тврдо убијеђен да у цијелом друштву без разлике стадежа долази на сваку стотину жртва прекомјернога рада и напора по двије или још више, које падају под кобним ударцима опће неуздуржљивости.

Под неуздуржљивошћу ја разумијем не само искварен и неморалан живот, него и сваки неразумни и нецјелисноко напор, свако сувишно и неоптребно тршење своје снаге а тако исто и свако грамзење за раскоши, која само слаби и обара уређену животну снагу и самообрану у дотичном тијелу. Једном ријечи, ту спада неумјереност сваке врсте, неумјереност коју можемо с правом назвати мајком свију болести и свију органских нараћања у нашем жи-

воту. Како је цојам неуздуржљивости веома опширан, то ћу ја овдје само навести најглавније њезине састојке и то оне, који се највише тичу нашег питања. Овдје разумијем разне страстне наспаде, које у према њиховом карактеру подијелити на троје, а то је неуздуржљивост у једу, повишњај и алкохолна пића.

Ви ћете ми надам се дозволити да најприје говорим о алкохолним пићима и њиховом значају у овоме правцу, јер алкохол и његов преопширни утицај на човјечји организам састављају по својој важности веома опширно хигијенско питање, кје би као тако захтијевало веома велики и неовбиљни рад, те би према својем хигијенском карактеру могао послужити веома опсежном темом савним засебнога дјела. И заиста, господо, колико ми се чини, ако постоји икаквога у опће хигијенскога предмета, о коме би требало с пажњом писати и говорити и према коме би се требало односити најозбиљније и с најстрожијом непристрасношћу, то је без сваке сумње у томе погледу на првоме мјесту алкохол и његове ужасне посљедице, кјеје алкохолизам не дозивамо. Према томе, молим да ми се дозволи, да речем, да нама Србима у опће и нашој сувременој хигијени веома премнијег питања и рада од алкохола и његовога утицаја. Ово рекох зато, што алкохол у нас још није учињено оно, што су већ осјетили и што боли друге много напредније народе од нас. У нас нема још осјетљивих посљедица од учинка тога ужаснога отрова. Зато се ма данас можемо веома малим изузетцима у борби с тим злом ограничити само предохраним изтршећи снагу и вријеме на сузбијање већ развјене болести. У нас још нијесу потребне нарочите лечебнице за лијечење делирија

јер се његов непријатеља боје и други — они исти, који су га подбадали. Жута опасност, дакле, ипак постоји, и настојању Рувелтову она је прави пролог.

Поморске битке у прошлости.

Поводом судара руске и јапанске флоте у корејанском заливу, занимљиво је да се осврнемо на раније поморске битке, које су по пошљедицама својим биле судбоносне. Тако је у поморској битци код Абукира (1. августа 1798.) француска ескадра бројила 13 линијских бродова и 4 фрегате, а инглеска флота под Нелсоном имала је само једну фрегату мање. Француска је тада изгубила 9 линијских бродова и 2 фрегате поред 320 војника. Инглески губитци износили су само 900 људи — код Трафалгара (21. октобра 1805. г.) у којој је битка и сам Нелсон пао, изгубила је сједињена француско-шпанска флота 19 бродова и 10.000 људи. — У поморској битци код Виса Аустрија је имала: 7 оклопних фрегата, 7 дрвених бродова, 10 топовача, а Италија: 9 оклопача. Италијански губитци износили су: 4 оклопача, 43 официра, и 225 људи, а Аустрија није имала никаквог губитка у бродовима, већ само у људству 18 официра и 158 људи. — У шпанско-америчком поморском рату имао је адмирал Декеј код Канитсе (1. маја 1898.) 5 оклопача, а Монтоја 5 крстарица и 5 оклопача, које су Американци савршено уништили.

Књижевност, умјетност и просвјета.

Митрополит Инокентије.

У четвртак 19. маја, у 12 сати и 35 м. испустио је свој дух архиепископ биоградски и митрополит Србије Инокентије после краће боловања од запаљена мозга, које је проузроковано од болести у уху, поводом које бјеше вршена операција, али безуспјешно. Митрополит Инокентије преминуо је окружен својом многобројном породицом, отачаственим архијерејима и свештенством. Земни остаци сједога поглавара цркве јуче по подне опремљени су, а послје 6 сати пренесени у саборну цркву, гдје су преко ноћи епископи и свештеници читали заупокојне молитве за покој душе његове.

Митрополит Инокентије изабран је 15. фебруара 1898. године за архиепископа биоградског и митрополита Србије, као епископ нишки. Његово крштено име је Јаков и рођен је 1. августа 1840. године у Шапцу а од оца, чувенога и заслужнога проте Јована Павловића. Срвшивши нижу гимназију у Шапцу, Јаков Павловић је ступио у богословију, свршио два њена разреда и за тим је 1856. био послат у Русију као државни питомак, гдје је наставио богословске науке и године 1863. свршио књижевну духовну академију са одличним успјехом.

Вративши се у отаџбину, он је 1. октобра 1863 ступио у државну службу као суплент крагујевачке гимназије, а 1. децембра 1864. године постављен је за професора. У половину јануара 1870. године постављен је за професора богословије, гдје је ревностно радио до 5. марта 1879. и за то вријеме био три године узастопце ректор богословије. Тада буде постављен према новом закону и уређењу менаџерства просвјете и црквених дјела, за начелника пр-

квеног одјељења истога министарства и у том је положају остао до 1. новембра 1886. године, када је био стављен у пензију, пошто је буџетом било укинута мјесто на челника за црквене послове. Исте године враћен је прота Јаков Павловић у богословију и био је њен ректор до 15. августа 1893. године.

Оставши удов, прими прота Јаков Павловић монашки чин 24. новембра 1891. године у манастиру Раковица, буде произведен за архимандрита, а 2. августа 1894. посвећен је за епископа њашке епархије. Митрополит Инокентије радио је на богословско-педагошкој књижевности и приредио за школску употребу „Догматично и пастирско богословље“, „Литургику“ и „Руску читанку са рјечником“, што је штампано о трошку министарства просвјете и црквених послова. Израдио је „Догматику“ по Макарију и „Превод Литургије св. Јована Златоустоса“.

Митрополит Инокентије био је одличан црквени проповједник и бесједник; написао је преко 400 црквених бесједа, од којих је већи број био штампан, а радио је пријездно и на црквеним часописима „Свон“, „Пастору“, „Православљу“ и „Вјеснику Српске Цркве“. Превео је „Литургију са црквено-словенскога на српски језик“ и израдио „Историју педагогије“, „Педагогику“ и „Методику“ по професору Јуркевићу.

Прса митрополита Инокентија крајем су сва српска одличја и многа страна, међ којима и два руска.

Митрополит Инокентије био је члан добротвор свију хуманих друштава у Србији и својски их потпомагао. Био је образован човек, благе нарави и велики познавалац домаћих црквено-школских прилика.

Земни остаци пок. Митрополита сахрањени су о државном трошку, у костурници Саборне Цркве, у суботу у 3 сата по подне према обреду за сахрану поглавара православне цркве.

Вјечан му спомен!

(Предавање о Црној Гори у Женеви) Др. Шарл Пиге, пређашњи префектор црногорских Књажевића и доскорашњи начелник у министарству иностраних дјела на Цетињу, поријеклом Женевац, одржао је 28. априла п. н. у Женевскоме Географском Друштву интересантно предавање о Црној Гори.

Имако, зашто, од странаца није био позванији од г. Пиге-а, да са ауторитетом проговори о овој српској покрајини, пошто је он у њој провео неких десет година, и имао прилике, да упозна свестрано земљу и народ, установе и обичаје; многобројни страни туристи правили су и праве излете за дан два од Котора до Цетиња, а на основу тих тренутних утисака и посматрања писали су већном и говорили површно о Црној Гори и њеном Владици. Г. Пиге је, напротив, имао прилике, да обиђе и упозна цијелу земљу с једнога краја на други, и како говори језиком народа, у чијој је средини тако дуго остао, он је могао дубље проучити ову земљу и народ од свих досадашњих странаца.

У своме предавању, које је било привукло велики број омиљене публике, нарочито из научничких кругова у Женеви,

г. Пиге је у виду козерје. у колико је то било могуће за вријеме од једнога и по сата, причао тако симпатично о Црној Гори, како може само онај, који је води. Предавање је започео сликањем Далмације и њенога Приморја, задржавајући се на њеној вегетацији и природи, споменицима римским, млетачким, Наполеоновим и т. д. Затим је своје слушаоце упознао са дивном Бком Которском и њеним јуначким Бокељима, док их није најпослије довео на Цетиње, пријестоницу Црне Горе и реалдевицију њена Господара.

Г. Пиге, говорећи на скупу једног научног друштва, ограничио се већином на излагања, која могу имати интереса и важности за географе. Тако, он их је детаљно упознао са планинама Црне Горе, њеним ријекама, романтичним Скадарским Језером и његовим богатством у рибама; са климатом и хидрографијом Али су нарочито занимљиви и дирљиви били они одјелци у његовом предавању, гдје је говорио о самим становништву. Г. Пиге је зар хтио да покаже колико су му мили и симпатични они наши горштаци са свима њиховим врлинама и манама! „Становништво је, вели он, дивно; људи су велики, хитри и сважни. и у свакој прилици, која им се укаже, показују највећу храброст; жене, ове крајне помоћнице својих мужева, за којима иду у ратно доба, снабдијевајући их у храни и чебани, понесите што су удружене са људима, који су у толико прилика спасавали отаџбину, пристале су са радом на најскромнију улогу у мирно доба. Ако раде можда више но њихови мужеви, то је само зато, да покажу колико су им захвалне, што су се храбро борили за одбрану домаћег огњишта, те Црне Горе коју сви обожавају“.

Предавање г. Пиге-а, које је било пропраћено приказом извршних слика предјела и типова, помоћу пројекција, саслушано је са особитим допадењем и предавач је био симпатично поздрављен, како од стране публике, тако и од преједника географског друштва.

Ми се надамо, да се г. Пиге неће само ограничити на ово предавање о Црној Гори, него ће и у свакој другој прилици бити готов, да упозна своје земљаке са српским народом у опште, с приликама, у којима се он данас налази и његовим аспирацијама. Г. Пиге је најпослије одличан зналац српскога језика. Он је превео прије неколико година, на француски познату драму Лаза Костића, „Гордана, о којој су женевски листови писали веома похвално. Г. Пиге изјевно неће себи дозволити, да се дуго одмара на првоме успјеху, већ ће нас у скоро обрадовати једним новим преводом којег одабралијег производа из српске књижевности. Он то дугује оној непромјенљивој љубави својих земљака према њему, који се диче, што су у њему имали тако одличнога представника на Цетињу. И ми га увјеравамо, да ће му српски народ и на томе бити дубоко захвалан“.

(„Змај“ Друштво српских књижевника, новинара и умјетника у Ср. Карловцима). Оснивање овога друштва испуњење је једна прилика потреба српских књижевничких, новинарских и умјетничких радника, који једини до сада нијесу имали свога удружења, стојера, око кога

би се скупљали сви без разлике политичних и других праваца.

Друштво је одржало 1. маја т. г. у Ср. Карловцима своју прву редовну главну скупштину и конституисало се, изабрав и прву сталну управу и одборе.

Према уставовљеним и одобреним друштвеним правилима задатак је Друштву:

а) да прикупља око себе српске књижевнике, новинаре и умјетнике, те да подиже и чува њихов углед;

б) да покрене општа питања, која се тичу књижевности, новинарства и умјетности;

в) да у случају потребе помаже материјално своје чланове, удовице и сирочад им, али друштво може по могућности да помаже и нечланове: српске књижевнике, новинаре и умјетнике, као и њихове удовице и сирочад;

г) да се стара, да у крилу овог друштва створи и фонд за пензију.

Друштво се не бави политиком.

Чланови друштва могу бити и мушкарци и женске, а дијеле се на: редовне, осниваче и добротворе.

Редовним чланом може бити српски књижевник, новинар и умјетник из Аустро-Угарске, ако је навршио 24 године и плаћа прописане годишње улоге; оснивачем и добротвором може бити како сваки појединац (мушки и женски) без обзира на године, тако исто и све правне (јуристичке) особе из Аустро-Угарске и изван ње. Члан оснивач је сваки онај, који положи у друштвену благајницу 100 кр. од једном или у годишњим обротама од 20 кр., а члан добротвор је онај, који једном за свагда положи у друштвену благајну 300 кр. или више.

Све појединости о правима и дужностима појединих чланова, као и у уређењу Друштва изложене су у књизи „Правила „Змаја“, Друштва српских књижевника, новинара и умјетника у Ср. Карловцима“, која је недавно угледала свијета, а штампана је у Српској Манастирској Штампарији.

(Годишњи помен Сими Ј. Лавићу.)

Породица пок. С. Ј. Лавића, држаће му годишњи помен у суботу уочи Духова, у Рајићу, гдје је и сахрањен, а послјег парастоса ће му се над гробом осветити споменик, што му диче жена и дјеца. Сима Лукић Лавић, по цијелом Српству познати књижевник са свог родољубивог рада, преминуо је прије годину дана ожален од цијелога Српства, а нарочито од онога народа у Славонији и Босни (која га је и родила). Као и о погребу искупиће се, без сумње, и овога пута доста поштовалаца покојничких, да и сад одаду пошту ејени свога љубљеног „Врача Погаљача“.

(„Мала библиотека). Уредник Ристо Кишић. — Власник: Издавачка Књижевница Пахера и Кишића у Мостару. Година VII. 1905. Свееска 100. (Број X.) Власник: Б. Нушић. „Мало Позориште“. — (Свееска II.) — (Гријех за гријех. Драма у једном чину) — Ова (стота) свееска „Мале Библиотеке“ изашла је у новом облику — новој изради насловне стране.

„Пријеглед“, прилог „Мале Библиотеке“. Уредник: Ристо Кишић. — Власник: Издавачка Књижевница Пахера и Кишића у Мостару. — (Преплатници „Ма-

и околних пјаница, на што се баш милијони трпе у другачијем народа. Све што је данас нама потребно за успјешну борбу с алкохолизмом, то је не пати алкохолна пића и радити, да се ова замјењују другим неалкохолним, која већ дају тако диван успјех у напредној Швајцарској. У томе је погледу најсавршенија чињеница интелегенција и вође и правни народни, са својим личним примјером, јер и у овоме питању о алкохолу као год и у политици угледан примјер и неко извјесно партизанство има неочењиви значај и једино је то често у стању да савлада страст и тиме да примора веома упорне карактере, да се оставе и то до крајности свог издавањег грдног обичаја. Сличних упорњика на жалост има данас и сувине много и то баш, што је за друштво необично опасно, међу најугледнијом нашом интелегенцијом, која је својом спремом и положајем цовата да буде од користи свим народу и човјечанству у опће. И докле год интелегенција с љекарима, као стручњацима, на челу не устане с тврдим убојењем и непоколебивим личним примјером противу свеопћег непријатеља, борба ће с алкохолизмом имати врло мало успјеха. Умјерености у употреби алкохолних пића не може бити, нити се смије, на основу неопитних физиолошко-хигијенских доказа, истичати, као умјерено и корисно средство противу алкохолизма. Таква се предлог не смије примити између осталог ни зато, што је немогуће ставити границе међу умјереношћу и неумјереношћу.

Сви досадашњи резултати веома пажљивог испитивања о утицају алкохола на човјечји организам могу се у главном предочити у неколико рјечи. У малим количинама он се јавља нервним и крвотворним узбудилом, који, како се на први

поглед чини, снажи и појачаје у неколико радних крвотока и проузрокује у човјеку осјећање некога задовољства, веселја и лакоће. Међутим тај добри утицај у саму ствари је привидан и веома кратковремен. Обично брзо послје њега наступа нека изнемоглост и тешкоћа. У већим количинама алкохол се јавља правим отровом, који је добро у опће познат и у који, као такви, већ нико данас не сумња. Он између осталих учанака парализира радњу мозга, срца и бубрега. Раније, док су физиолошка својства алкохола била мање испитана и позната него данас, много су га хтјели истићи као веома корисно средство, приписујући му свјетла рањивих продуката. Шта више и данас још на жалост има доста таквих осталица, који вјерују у ранију снагу оценога пића и тиме приржавају и правдају сувремену употребу његову. Међутим, озбиљна и веома пажљива испитивања доказала су, да алкохол, као рана нема баш никаква удјела у стварању и поправљању животних ткива, због чега се нико и на у ком случају не може сматрати раном у обичном смислу те рјечи. Исто је тако тврдо доказано, да алкохол не помаже развићу топлоте у тијелу, као што су нека мислили и хтјели да истакну у одбрану свеопће љубљенога пића. Оно пак осјећање топлоте, које се распростире по тијелу послје употребе алкохолних пића, јавља се искључиво резултатом раширена власастих крвних судова на површини тијела. На је и то осјећање повишења топлоте веома кратковјекно и замјењује се опадањем тјелесне температуре и осјећањем студени. Дешава се, да за вријеме осјећања топлоте, наступа процес лађења, који се може без муке открити помоћу термометра и који бива тим јачим, што је више дотичао чељаде попио алко-

холних пића. Ја се никако не могу сложити с мишљу појединих, да се алкохол може без опасности употребљавати у малим количинама и за вријеме јела. Тако пошунтање са стране научних доктора нема основа, оно у науци и у борби с опће познатим и признатим злом не смије бити, тим прије, што алкохол има тако звану акумулативну способност, усљед које бива отровним и у малим количинама, па макар се оне и с равном употребљавале. Кад извјесно лице пије сваки дан по његову мишљењу умјерену количину, рецимо вина, то његов организам усљед обобог горе реченог својства алкохола, не може из себе да излучи цијелу количину дневно утрошеног пића, тако да идућа порција замијењује више него половину од прије употребљене количине. Тако се при редовној употреби алкохолних пића накупи у тијелу така количина отрова, да се сви органи и сва тјелесна ткива њиме надоје. Таки случајеви често бивају узрком нечудних болестима и смртима у извјесних лица. Ако ли се уз то алкохол употребљује без ране и у облаку јаких пића, то је он разумаје се много опаснији, јер се његов велики дјел усљед стечајним доводницама (венама) и иде управо у прну утробицу, гдје раздражује њежне јетрене ћелије и тиме може да проузрокује крвнично запаљење у томе тако важном по живот органу. Прозлазећи даље — кроз крвне суде, кроз цијело тијело, тај тешки отров стоји у неистајној и непосредној свези и додиру с њиховим зидовима. То је баш с тога најближи узрок, што се у пјаница веома често срета крвнично запаљење крвних судова, што опет води за собом анеуризме, артериосклерозе, капаље и др. Ако се алкохол даље употребљује у великим количинама, то он излази из организма

кроз бубреге и уз пут веома јако раздражује њежну ткиву тих органа, ради чега може лако да наступи тако звана Брајтова болест или крвнично запаљење бубрега.

С узете тачке гледишта нас највише занима одношај алкохола непосредно с мозгом и његовим ткивима. Много је рађено и пажње обраћано на то питање, али свакако оно није могло бити сасвијем ријешено. Само се опћим закључком могло ријешити, да тај тешки отров има особиту тежину мозгу и у опће свему нервном ткиву. То се потврђује између осталог још и тиме, што се у познатим мозжаним дупљама, у тако аваним мозжаним жедутцима, веома често налазио алкохол у веома обилним количинама. Много има смртних случајева, који су које директно које опет индиректно проузроковани алкохолом. Али и ако је мање више свакоме познат такав отровни учинак са стране алкохолних пића, свакако мислим да неће бити сувишно, ако се наведе неколико бројева, који показују, какав огромни проценат нервних болести може бити објашњен утицајем тог отровног пића. У инглеским дошима за умобоне нађено је од 15—18% таквих болестника, у којих је болест била проузрокована искључиво прекомјерном употребом алкохолних пића. Исто је тако Хес нашао, да у Шведској половина људи припада пјаницама (Важни) је овом приликом напоменути, да је у Норвешкој од 150 идиота било више од 60% дјеце од пјаничких родитеља. Није само, господо, идиотизам последицом пјанства и прекомјерног употребљавања алкохолних пића, него се осим њега још у потомству сличних лица сретају многе друге болести, као епилепсија, истерија и др.

(Наставиће се.)

